

Цього року Міжнародний кінофестиваль «Кіно-Ялта» проходив з 31 липня по 6 серпня вже під остаточною назвою як фестиваль продюсерського кіно Росії й України.

«КІНО-ЯЛТА» - 2004. ЧАС ПРОДЮСЕРІВ

Лариса Брюховецька

Втім, фестиваль ще продовжує формувати свій статус. Засновники відповідно до політичних віянь наступного року планують залучити до участі ще дві країни – Білорусь і Казахстан. На фестивалі було мало акторів та режисерів, з Росії приїхали переважно продюсери. Але фільми від того своєї якості не змінили і, як і в попередні роки, переможців визначали глядачі. В конкурсі фільмів було небагато. Серед російських – «72 метри» Володимира Хотиненка, «А поутру они проснулись» Сергія Никоненка, «Антикілер-2» Єгора Кончаловського, «Навіть не думай!» Руслана Бальтцера, «Єгер» Олександра Цацуєва, «Ігри метеликів» Андрія Прошкіна та «Неслужбове завдання» Віталія Воробйова. Всі вони відбирались за критерієм успіху в прокаті. Від України було показано три (все, що знято за рік) – «Залізна сотня» Олеся Янчука, «Золота лихоманка» Михайла Белікова та «Троянський Спас» Олександра Денисенка. У позаконкурсній програмі було дві російсько-українські стрічки – «Водій для Віри» Павла Чухрая з Богданом Ступкою в ролі генерала та «Ніч світла» Романа Балаяна, якими відповідно відкривався і закривався фестиваль. Поза конкурсом було показано ще 11 ігрових російських фільмів та 12 короткометражних з України. Були покази анімації та фільмів українського фестивалю «Відкрита ніч». Головний приз фестивалю – фінансування купівлі кіноплівки на суму 10 тис. американських доларів – дістав фільм «72 метри», спеціальними призами нагороджені «Залізна сотня» та «Єгер».

Про українські фільми наш журнал уже писав у попередніх номерах, за винятком «Троянського Спаса». Ця картина передбачалась автором сценарію і режисером Олександром Денисенком як химерна трагікомедія-фарс, але стала вона невдачею з точки зору показаної історії, режисури, акторського виконання. Персонажі тупцюють на місці, і їхнє існування (люди це сільські, які, схоже, не бувають тверезими) позбавлене сенсу. І хоча задіяний відомий театральний комік Анатолій Гнатюк, це не рятує ситуації: немає природності й органічності як персонажів, так і життєвого сюжету, який, як повідомив глядачам перед початком фільму Олександр Денисенко, його настільки вразив, що захотілося перенести побачене в житті на екран. А побачив він у наддніпрянському селі репетицію, якщо я не помиляюсь, «Енеїди» Івана Котляревського, яку вели сільські дядьки. На екрані цей короткий епізод репетицій, мабуть, чи не найцікавіший. Все інше, крім подиву: навіщо все це? – нічого не викликає. І хоча в одному з інтерв'ю О.Денисенко

■ Кадр з фільму «Троянський спас». Режисер Олександр Денисенко. Україна. 2004.

■ Кадр з фільму «Антикілер-2». Режисер Єгор Кончаловський. Росія. 2003.

стверджує, що «навіть той, що скотився найнижче, найнещасніший чоловік у найнесприятливіших ситуаціях знаходить сили опиратися. Я ставлю фільми про людську гідність,» – намір розминувся з результатом.

Якщо визначити головне послання цьогорічних російських

конкурсних фільмів, то це зусилля супермена ціною великої крові перемогти зло, утвердити свою правду. Склавши галерею, супермени переходили з фільму у фільм, незалежно від того, діють вони під час Другої світової війни чи в наш час, у далекому лісництві чи в передгір'ї Кавказу. Іноді суперменові заради встановлення справедливості й перемоги добра доводилося вступати в поєдинок з колишнім другом, але іншого виходу не було, оскільки друг деградував, ставши жертвою соціального зла і соціально небезпечним. Характерно, що більшість фільмів зроблені молодими людьми, чий імена мало відомі українському глядачеві. Цю віддаленість розуміли і російські продюсери, які на «круглому столі», звертаючись до заступника міністра культури і мистецтв України, відверто говорили про свої претензії на 25 відсотків українського прокату, адже їм є що показати. Можна погодитися, що б'ються у їхніх стрічках не менш професійно, аніж в американських, але не знаю, чи виграє від того український глядач, адже його вже привчили до американського корму; чи захоче він переорієнтуватися на криваві розборки, вникати в них і запам'ятовувати імена героїв російського кримінального кіносвіту.

Та перейдемо до фільмів. Нехай не збиває з пантелику префікс «анти» у назві фільму Єгора Кончаловського «Антикілер-2», тому що його тканина — якраз і є візуально підкресленими кривавими розборками кримінального світу. Головний герой — слідчий МВС, який розслідує ці заплутані порахунки кримінальних груп, котрі, як виявилось, мали глобальну мету — знищити ціле місто. Не важко зрозуміти, що автори фільму виразили цим сюжетом підсвідомий страх перед тероризмом, який в Росії сьогодні став реальним жахом. Криваві сцени вбивств чергуються зі сценами в кабінеті міліцейських чинів, де проводяться оперативні наради, а щоб утеплити цю загалом холодну, побудовану на спецефектах історію, введено ще й лінію особистого життя головного героя. Це особисте життя, звісно, надто кудце, хоча фільм і починається з весілля, де акцент на гостях, які дарують молодим всілякі дорогі штучки на зразок наймодернішої зброї. Час від часу, немов спохопившись, що лінія зникла, автори змушують героя у запалі переслідування злочинців озиватися на звук мобілки — це телефонує його молода дружина... Отож, якщо вірити «Антикілеру», в кримінальному і правоохоронному світі точиться безперервна війна, підозріло схожа на «війну» з «Кримінального читива» Тарантіно, чий лаври не дають спокою багатьом молодим практикам кіно. Клубок ненависті розкручується нескінченно. Перекошені від злоби обличчя, залізні вилиці, злі погляди — це характерні риси представників криміналітету. Зі своїми жертвами, як ви здогадуєтесь, вони розправляються у похмурих підвалах. Занурюючись у той жахливий світ, де зброя стріляє безперервно, переконуємось, що кримінальний жанр зливається з воєнним і що в російському кіно це стало звичним, адже в країні постійно кровоточить Чечня, через яку проходить багато молодих хлопців, для яких травми війни як способу життя стають невиліковними. Християнську заповідь «Не убий!» викреслено з їхньої свідомості. Слід чеченської війни відчутний і у фільмі «Єгер» за твором Владислава Романова. Головний герой, якого грає популярний в Росії актор Ігор Ліфанов, — колишній воїн тієї війни, і з коротких ретроспекцій дізнаємось, що він вцілів не випадково, бо не тільки сам виходив із небезпечних перипетій живим, а й рятував своїх товаришів.

Повернувшись додому й очоливши мисливський заповідник, де високе місцеве начальство час від часу полює на дичину, потрапляє в перипетії не менш небезпечні, ніж на війні. Автори нещадно викрили аморальність начальника місцевого масштабу, а заодно і його подруги, яка в робочий час кабінет начальника перетворила на дім розпусти. Взагалі постановникові можна було б поставити діагноз женофобії, якби не симпатична вчителька місцевої школи, котра закохується в нашого супермена. Вона така ідеальна, що йому нічого не лишається, як відповісти їй взаємністю. Її схильність потрапляти в екстремальні ситуації тільки зайвий раз підкреслює спритність і благородство героя, який її рятує. Єгер Вася — це агент 007, а щоб показати його в ділі, автори підсовують головоломку: втечу із в'язниці небезпечного злочинця, що діє нахабно, спритно і прямо на полюванні викрадає німецького гостя, який поєднав інтереси бізнесу з приємністю полювання в компанії з губернатором області (Віктор Степанов). Навряд чи приємно бути в заручниках, але на виручку приходить єгер Вася. Він не розгубився і на своєму нехитрому всюдиходику наздоганяє злочинця, вправно знешкоджує його в зимівнику. Та виявилось, що це його воєнний кореш і так само спритний, тож вони по черзі то зв'язують мотузками один одного, то звільняються. І коли після численних «чия візьме?» Вася доставив зв'язаного злочинця на лижах до високого начальства, яке вже викликало наряд міліції, той знову на очах у всіх тікає. Адже міліція — суцільні лохи. Куди їм — вони ж не служили в спецназі. Врешті настане гепі-енд: злочинець гине страшною смертю, звалившись у яму з гострими шпичаками, наготовленими бракон'єрами для звірів. Вася опечалиться, але ангелоподібна вчителька за руку з хлопчиком вийде йому назустріч зі школи...

Попри схематизм, картина тримає глядача в напруженні. Головний герой викликає до себе стійку симпатію. Він небагатослівний, але автори вклали в його вуста важливу сентенцію про необхідність дотримуватись закону. Всі негідники з цього сміються, але єгер Вася довів насмішникам право на утвердження законності. Як і прописну істину, що добро повинно бути з кулаками. Колись, ще на зорі кінематографа така ж ідея стверджувалась в американських вестернах, і тоді вона була необхідна для Америки, де закони також зневажалися. Так, закон потрібно поважати, і якщо шериф часто не міг справитися зі злочинцями, то кінематограф культивував сміливого і спритного ковбоя, який ставав на захист людей, і виходив переможцем, щоб врешті-решт бути нагородженим коханням чарівної дівчини. Актриса Анна Большова навіть зовні нагадує тих дівчат з вестернів. Сьогодні в країні, зараженій корупцією й аморальністю державних службовців, ствердження закону на часі.

Тема війни розгорталась у воєнно-патріотичному бойовику «Неслужбове завдання» Віталія Воробйова. Служба кінематографії Міністерства культури Росії також підтримала цей фільм і не випадково, адже в ньому утверджується доблесть російського офіцера, який ворога таки знищив, хоч і поклав усіх своїх побратимів. Картина реалістична, нагадує недавній фільм «Зірка» за Е.Казаковим. Є чому повчитися: як творити супергероя, як деталізувати й розробляти до найменших дрібниць ситуації небезпеки, як, зрештою, закохувати глядача у своїх героїв.

■ Ігор Ліфанов у фільмі «Єгер». Режисер Олександр Цацуєв. Росія. 2004.

■ Кадр з фільму «72 метри». Режисер Володимир Хотиненко. Росія. 2004.

Ну і нарешті «72 метри» досвідченого Володимира Хотиненка, фільм, в якому пізнається реальна історія затонулого підводного атомного човна «Курськ». Підводний човен потонув внаслідок нещасного випадку (він вибухнув, наразившись на міну часів Другої світової війни). Все це потрібно було правдиво зняти і переконати у вірогідності події. Очевидно, це було високе замовлення. І не виключено, що антиукраїнський випад також був частиною цього замовлення, а можливо, режисерові так конче хотілося показати, що морською державою є таки Росія, а не Україна. Хоча Бог милував поки що Україну від таких катастроф...

Втім, антиукраїнські випадки стають уже характерною ознакою найпопулярніших російських фільмів, це немовби «родзинка», якою має смакувати російський глядач. А можливо, Хотиненко хотів іти за реальним життям і сказати: радянська армія у своїй більшості нездатна була збагнути, що СРСР розпався, що виникла нова країна. Більшість її моряків зневажали тих, хто спокусився гарними умовами життя в Севастополі, залишив доблесне російське судно. Але що з тим судном врешті-решт сталось? І чи

не фатальною для нього стала ксенофобія, те, що один з екіпажу так підкреслено не любить «хохлів»?

Володимир Хотиненко знімає точно, високопрофесійно загалом жахливу ситуацію затонулого човна, де лишилося живими більше десяти чоловік, і декорує цю печальну історію сонцесяйними ретроспекціями спогадів. Це зрозуміло, адже сама історія затонулого човна не могла б заповнити 117 хвилин фільму. Тому і є 6 чи 7 вставних історій, які розповідає переважно штурман Петро Орлов. Перша історія – про те, як закінчилась його дружба з Іваном. В одну й ту ж хвилину вони закохалися в дівчину Неллі. Вона обрала Івана. Через «бабу» і з безсилої люті Петро вдарив свого друга. Є ще історія про плачевний стан російського військового флоту, коли вони, підводники, змушені були їздити в колгосп на копання картоплі. Бабуся, в якій жили, попросила зарізати корову і видала військовим дві пляшки горілки з перцем. Горілку випили, але зарізати корову ніхто не міг. Аж тут з'явився колега, який приніс вибуховий пристрій, щоб підірвати хлів з коровою. Від вибуху хлів рознесло вщент, але корова залишилась неушкодженою і почала доїтись. Третя історія уже без жартів – про халатність в армії, коли через неї не перевірили рятувальних костюмів і всі вони виявилися бракованими.

І зрештою є у фільмі одна немовби побічна лінія, але, очевидно, з'явилася вона не тільки для більшого метражу... У військових навчаннях разом з екіпажем судна бере участь учений (його грає майже постійний актор Хотиненка Сергій Маковецький), який має щось там досліджувати. Але оскільки він вперше на підводному човні, то звертається за поясненнями, а члени екіпажу – злагоджений колектив – не дуже до хочуть пояснювати. А особливо Петро Орлов, який до того ж запідозрив, що вчений – «хохол». Той ніяково виправдовується, що має такий «гріх». Орлов його різко обриває, коли чує – уже після вибуху, – як Маковецький щось намагається заспівати. І тільки коли вони зрозуміли, що їх не знайдуть, і що рятувальний костюм тільки один, і що надій майже ніяких, Орлов мало не наказує тому заспівати. І звучить відома українська пісня «Як служив же я у пана...». Зрештою, той єдиний рятувальний костюм вони віддають «чужакові», чи з гуманності до людини мирної професії, чи через солідарність військових людей – якщо гинути, то всім разом...

Кінофестиваль завершився, учасники поїхали працювати над наступними проектами, а дехто, наприклад, Олесь Янчук – на наступні фестивалі та прем'єри по Україні. Можна сказати, що порівняно з роком минулим українського кіно було менше й воно програвало перед добротним, ефектним, пригодницьким, одне слово – глядацьким російським кіно. На прес-конференції перед відкриттям фестивалю заступник міністра культури України Тимофій Кохан висловився самокритично: «Ми забули, що в нас є глядачі, а глядачі відплатили нам тим же: забули, що є українське кіно». Це свідчення того, що очолюване ним відомство взяло курс на глядацьке кіно. Але сподіватися, що воно – раз і з'явиться – особливих підстав немає, адже поки що режисери-професіонали, які мають цікаві сценарії, не задіюються, кращі українські оператори давно вже заробляють на життя в Москві, до творчих кадрів в Україні ставлення прохолодне. Цікаво, з ким у нас сподіваються творити глядацьке кіно? Хотілося б почути відповідь на це запитання.

Ялта – Київ.